

KOVÁCS István, Polgárháborús őrnagy

A TÖRTÉNELEM LAPJAI RÓL

Hat tojás reggelire — a gettysburgi csatában

Írta: VASVÁRY ÖDÖN

Amerikai
Magyar
Világ

1974
jun. 2

Gettysburg! Szörnyű emlékü hely — a pennsylvániai békés, gyengén hullámos mezőkön, ahol ma béke és bőség uralkodik! Mintha senki sem emlékeznék rá, hogy a világtörténelem egyik legvéresebb csatája ott folyt le, több mint száz esztendővel ezelőtt, amikor amerikaiak, testvérek gyilkolták egymást. Majdnem ötvenezer halott! És utána Lincoln Ábrahám, leghiresebb rövid beszédével, amit mintha Kossuth szónoklataiból kölcsönzött volna.

Vasváry Ödön

Magyarok is voltak ebben a borzalmas, több napig tartó csatában, de csak egy-kettőnek ismerjük a nevét. Köztük volt az a Kovács István is, akiről a következő sorok szólnak. 38 éves volt, amikor önként beállt a New Yorki 54-ik önkéntes gyalogezredbe, amelynek őrnagya lett, de már a magyar szabadságharcban is mint őrnagy harcolt. Világos után a Balkánra került, Kossuth közelébe, majd Kossuthal együtt volt internálva a kisázsiai Kutahiában s vele együtt jött át az Egyesült Államokba a „Mississippi” hadihajón.

A gettysburgi csatában a déliek fogságába esett, akik a virginiai Richmondba vitték, ahol a hirhedt Libby börtön foglya lett. Ilyen hadifogságba nagyon kevés magyar került a polgárháború folyamán, de Kovácsnak az a kis szerencséje akadt, hogy volt ott, ő utána odakerülve, egy másik magyar tiszt is, Szabad (Freyreich) Irme százados, akivel aztán együtt morzsolgatták a napokat, amíg fogolycsere alapján kiszabadultak.

Keserves egy hely volt ez a Libby, de talán mégsem annyira szörnyű, mint Andersonville és egypár másik

1863-06-20
Kovács István
Szabad Imre

hely a délen. Az ottani életet egyetlen magyar írta le, maga Szabad Imre, aki Kovácsról is ír, de a nevét sohasem említi. Szabad írását hosszan ismertettem „Lincoln és a magyarok” című könyvemben, amely csak folytatásokban jelent meg, de könyv alakban nem.

Ami itt következik, F.F. Cavada alezredes könyvéből tudom aki ugyanott raboskodott („Libby Life,” Philadelphia, 1864) és természetesen jól ismerte a két magyart, de könyvében csak Kovácsról ír.

1863-ban a karácsony ott érte őket a börtönben és az esztendő utolsó napja is. Kivételesen megengedték, hogy a rabok égő gyertyák mellett fönny maradhatnak éjjel, hogy üdvözölhessék az új esztendőt. Az utolsó hat hónapban ez volt az első eset ilyen engedélyre. Egész csomó külön csoport alakult, aszerint, hogy kinek ki volt az ismerőse vagy barátja. A rabok a padlóra telepedtek, mert leülési lehetőség nem volt az óriási teremben. (A börtön voltaképpen egy régi raktárépület volt, ahol nem voltak cellák, csak óriási üres helyiségek egymás fölött.) A csoport, amelynek Cavada tagja volt, meghívta Kovácsot is. Bor vagy egyéb innivaló nem volt, csak egy üveg „Plantation bitters” járt kézről kézre, amit valaki erre az alkalomra tartogatott. Háborús kalandokat, anekdotákat meséltek egymásnak és különösen élvezték Kovácsot, aki minden testi leromlottsága dacára, mint „old dog of war,” mulatságos egyéni humorral tudta előadni a mondanivalóit. Beszédébe állandóan magyar szavakat is kevert, amiket az író híven ad vissza: „Isten neki!” és „Terítettét” formában.

Legjobban mulattak Kovács következő esetén:

„Egy reggel tábornokom kiküldött a harcra, hogy utána nézzek, mi az oka a megismétlődő lövöldözéseknek. Körülnéztem s azután tisztii szolgálommal együtt visszafelé indulóban voltunk, amikor nem messzire egy kis farmházat pillantottam meg. Isten

neki, Hans, az ott egy farmház, mondtam a közvitéznek s közben megveregettem a gyomromat. Csakugyan! kiáltott Hans a saját gyomrát veregetve. Nagyon éhes voltam, de Hans is. Több nap óta alig ettünk valamit, mert ugyancsak sietni kellett Virginián és Marylandon keresztül. Hans, mondom a fiunak, az a kis ház nagyon vendégszeretőnek ígérkezik. Nem volnék meglepetve, őrnagy ur, mondja Hans, ha ott kapnánk valami harapnivalót.

Teringettét, mondom én, megpróbáljuk. Rövidesen a ház előtt álltunk. Lovainkról leszállva, bezörgettünk. Egy halálra rémült asszony nyitott ajtót, néhány gyerek pedig elbujni igyekezett. Nincs semmi ennivalója, mondja az asszony, de én sokkal éhesebb voltam, semhogy a válasz kielégített volna. Megmondtam, hogy Unió tiszt vagyok, semmi oka sincs a félelemre és hogy nagyobb nyomatékot adjak a szavaimnak, egy csomó papírpénzt mutattam neki, jelezve, hogy amit kapnánk, azért fizetni akarok. Az asszony erre bevallotta, hogy mégis: van neki hat tojása, de semmi egyéb.

Hat tojás! Terringettét, jó asszony, hisz abból isteneknek való reggeli kerül ki. Itt a pénz a tojásokért, készítse el nekünk és vagy félóra múlva újra itt leszek. A viláért oda ne adja senki másnak a tojásokat!

Visszalovagoltunk hadiszállásunkra, ahol a tábornok már lóháton ülve várt ránk. Rögtön megmondta, hogy vele kell mennem a frontra. Keserves pillantást váltva, összenéztünk Hans-szal, hiába, a kötelesség az első. Parancs: parancs.

A tábornok elindult, mi utána. Alaposan körülnézett, a vizsgálat több óráig tartott. Az éhség egyre jobban kinzott bennünket — de végre is a tábornok megfordult és elindult visszafelé. Hűvös reggel volt.

ami segített, hogy az éhséget még jobban érezzük. Visszaérkezve, azonnal ott akartam hagyni a tábornokot, de az rámszólt, hogy egy pár sürgős jelentést kell írnom. Keservesen szálltam le a lóról, a jelentéseket úgy ahogy sietve összeütöttem. A hat tojás mintha mindig a szemem előtt lebegett volna! Szinte hallottam a sercegésüket a tűzhelyen s mintha kellemes illatuk ott uszkált volna az orrom körül.

Mikor kész vagyok, egyszerre sűrű puskaropogást hallunk, ami folyton erősödik. Rögtön a legrosszabbat sejtettük. Lóra ugorva, odakiáltottam Hansnak, hogy sarkantyuzza meg a lovát, a reggelinket minden áron meg kell menteni. Amint vágatunk, a lövések egyre sűrűsödnek s amint felértünk egy kis magaslatra, ijesztő látvány fogad bennünket: az ellenség sűrű sorokban, nagy tömegben jött felénk; a kis farmház mögöttük van, félig füstfelhőbe burkolva. Az ellenség tüzésége közénk jött, hogy végképpen tönkretégye minden reménységünket a hat tojásos reggeli irányában. Nem tudom leírni, hogy mit éreztem, csak azt tudom, hogy még ma is a fejembe szalad a vér, amikor tisztársaim a hat tojásos reggelivel heccelnek, hogy hogyan jött Lee tábornok közé és a reggeli közé.

A foglyok nagy nevetéssel fogadták az emlékezést, elképzelve, hogy Lee tábornok hogy élvezte a hat tojásos reggelit, amiért Kovács István fizetett bőkezűen.

„Isten neki!” — fejezte be Kovács a mondókáját, nagyot csapva jobb kezével a bal markába, — majd elintézem a dolgot Lee tábornokkal a háboru után.

Kovács még több mint husz esztendeig élt azután (1884-ben halt meg), anélkül, hogy „elintézte” volna a dolgot Lee tábornokkal.

